

KIBRIS'TAKİ BAZI TÜRK BASININDA LEFKOŞA'NIN FETİH YILDÖNÜMLERİ (1947-1960)

Celebrations of the Conquest of Nicosia in Some Turkish Press in Cyprus (1947-1960)

İsmet Üzen

Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi Tarih Bölümü, Çankırı/Türkiye
ismetuzen@gmail.com

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 18.08.2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 17.09.2025

Yayın Tarihi / Date Published: 31.12.2025

DOI: 10.71096/cakutad.1767964

İntihal | Plagiarism

Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Değerlendirme | Peer-Review

İki Hakem / Çift Kör Hakem

Double anonymized - Two External

Atıf | Citation

Üzen, İ. (2025). Kıbrıs'taki Bazı Türk Basınında Lefkoşa'nın Fetih Yıldönümleri (1947-1960). ÇAKÜTAD, 5 (2). s. 105-115.

Telif Hakkı | Copyright

(CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Licensed under the (CC BY-NC 4.0) International License.

Etik Beyan | Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve yazarının sorumluluğunda olduğu beyan olunur.

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Etik Kurul İzni | Ethics Committee Permission

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır.

Ethics committee permission is not required for this study. No research has been conducted on any living creature (human or animal).

Finansman ve Çatışma Beyanı | Grant Support and Conflict of Interest

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

The author of the article declares that there is no financial conflict of interest with any institution, organization, or person related to this study and that there is no conflict of interest between the authors.

Öz

Doğu Akdeniz'in en büyük adası olan Kıbrıs birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. 1571'de Osmanlılar tarafından Kıbrıs'ın fethi tamamlanmıştır. Ancak Kıbrıs Türkleri Lefkoşa'nın fetih tarihi olan 9 Eylül 1570'i Kıbrıs'ın fetih tarihi olarak kabul etmişlerdir. Bu çalışmada 1947-1960 yılları arasında Kıbrıs Türklerinin 9 Eylül yıldönümlerindeki anma çabalarına ve belirtilen döneme ait Kıbrıs Türk basınının 9 Eylül ile ilgili haber ve yorumlarına yer verilecektir. İlgili dönem basını incelendiğinde 9 Eylül tarihinin anlam ve önemini unutulmamasına vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda İzmir'in Yunan işgalinden kurtarıldığı tarih olan 9 Eylül, Kıbrıs Türkü için çifte zafer olarak kabul edilmiştir. Anma törenlerinde ve yazılan yazılarda, Lefkoşa'nın fethi ve İzmir'in Yunan'dan kurtuluşu sırasında şehit düşenlerin ruhuna mevlit okutulmuş, anma programları düzenlenmiş, basında yazı, yorum, şiir, fotoğraflar vs. ile 9 Eylül tarihine dikkat çekilerek toplum bilinci diri tutulmaya çalışılmıştır. Mevlitler, Lefkoşa Ayasofya Camii, Lefkoşa Bayraktar Camii'nde yapılmış, Bayraktar türbesi ziyaret edilerek çelenk konulmuş ve dualar edilmiştir. Anma programları Lefkoşa'daki Türk dernekler tarafından hazırlanıp uygulamaya konulmuştur. Bu anma programları genelde öğleden sonra sinemalarda düzenlenmiş, programa başlarken İstiklal Marşı okunmuş, hatipler tarafından günün anlam ve önemine dair konuşmalar yapılmış, şiirler okunmuştur. Tören İstiklal Marşı'nın okunması ile son bulmuştur. Basında da 9 Eylül tarihinde manşet halinde ve büyük puntolar ile Lefkoşa'nın fethi ve İzmir'in Yunandan kurtarılmasına dikkat çekilmiş ve bu önemli güne "iki bayram" veya "mutlu gün" olarak yer verilmiştir. Ayrıca, günün önemine dair başyazılar, köşe yazıları, çerçeve yazılar, şiirler, adsız kahraman Bayraktar'ın temsili resmi göze çarpmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Lefkoşa, Yıldönümü, Kıbrıs Türk Basını, Bayraktar.

Abstract

Cyprus, the largest island in the Eastern Mediterranean, has hosted many civilizations. The conquest of Cyprus by the Ottomans was completed in 1571. However, Turkish Cypriots accepted September 9, the date of conquest of Nicosia, as the date of conquest of Cyprus. This study will include the commemoration efforts of the Turkish Cypriots on the 9 September anniversaries between 1947 and 1960, and the news and comments of the Turkish Cypriot press regarding 9 September during the specified period. When the press of the relevant period is examined, it is emphasized that the meaning and importance of the date of September 9 should not be forgotten. September 9, the date on which Izmir was liberated from Greek occupation, was also considered a double victory for the Turkish Cypriots. In commemoration ceremonies and written articles, a Mawlid was recited for the souls of those who fell during the conquest of Nicosia and the liberation of Izmir from the Greeks, commemoration programs were organized, and attention was drawn to the date of September 9 in the press through articles, comments, poems, photographs, etc., to keep the society alive. Mawlid were held in Nicosia Hagia Sophia Mosque and Nicosia Bayraktar Mosque, the Bayraktar tomb was visited, wreaths were laid and prayers were made. Commemoration programs were prepared and implemented by Turkish associations in Nicosia. These commemorative programs were generally held in cinemas in the afternoon, the national anthem was sung at the beginning of the program, speeches were made by various people about the meaning and importance of the day, and poems were read. The ceremony ended with the singing of the National Anthem. On September 9th, headlines in the press highlighted the conquest of Nicosia and the liberation of Izmir from the Greeks, and this important day was included as "two holidays" or "happy days." Editorials, columns, frame articles, poems, and a representative picture of the unnamed hero Bayraktar about the importance of the day are the striking elements.

Keywords: Cyprus, Nicosia, Anniversary, Turkish Cypriot Press, Bayraktar.

Giriş

Doğu Akdeniz’de önemli bir ada olan Kıbrıs tarih boyunca birçok devlet tarafından ele geçirildikten sonra, 1489 tarihinde Venedik hâkimiyetine geçti. Osmanlı Devleti, Suriye ve Mısır’ı fethedince Venedik elinde bulunan Kıbrıs, deniz ticareti için tehdit olarak görüldüğünden buranın fethi zorunluluk haline gelmişti. Çünkü Mısır ve Suriye’den İstanbul’a giden ve dönen gemiler Venedik korsanlarının saldırısına uğruyordu. Mayıs 1570’te irili ufaklı yaklaşık 360 parçadan oluşan Osmanlı donanması Kıbrıs’a hareket etti. 50 günlük kuşatmadan sonra 9 Eylül 1570’te Lefkoşa ele geçirildi. Lefkoşa’nın düşmesinden sonra Magosa hariç (Ağustos 1571’de ele geçirildi) diğer şehirler teslim oldu. Kıbrıs bir eyalet haline getirildi ve adaya Konya, Karaman, Niğde ve Kayseri’den nüfus nakledilerek Müslüman nüfusun artması sağlandı (Uzunçarşılı, 2011, s. 10-15.)

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra Berlin Konferansı toplanmadan önce Osmanlı Devleti, Rus tehdidi karşısında İngiltere’nin diplomatik desteğini alma ihtiyacı hissetti. Alınacak desteğin bedeli olarak İngiltere’ye Kıbrıs’ın yönetimini geçici olarak 15 Temmuz 1878’de bıraktı (Alasya, 2022, s. 379). Milli Mücadele’den sonra imzalanan Lozan Barış Anlaşmasının 20. maddesinde Türkiye, İngiltere’nin 5 Kasım 1914’te ilan ettiği Kıbrıs’ı ilhak kararını uluslararası antlaşmayla resmen kabul etti (https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200343.pdf (Erişim tarihi: 17.10.2024). 1946’da yapılan nüfus sayımında Kıbrıs’ta 80.528 Türk, 361.199 Rum yaşıyordu. (Alasya, 1977, s. 133) 16 Ağustos 1960’ta Kıbrıs Cumhuriyeti kuruluncaya kadar adada İngiliz hâkimiyeti devam etti.(Alasya, 2022, s. 380).

Kıbrıs Türklerinin 9 Eylül tarihini ilk defa ne zaman yıldönümü olarak kabul edip kutladığı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. 1945’ten sonra Kıbrıs’taki Türk basını incelendiğinde bu tarihin yıldönümü olarak kutlandığı görülmektedir. Lefkoşa’nın fethi ve İzmir’in kurtarıldığı gün aynı tarihe rastladığı için bu iki önemli olaya kutlamalarda yer verilmiştir. Bu çalışmada, ulaşılabildiği kadarıyla Kıbrıs’taki Türk basınına 9 Eylül gününün nasıl yansdığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1947-1960 yılları arası esas alınarak, dört Kıbrıs gazetesine (Hür Söz, Halkın Sesi, İstiklâl, Bozkurt) yansması ele alınmıştır. Bu gazetelerin 1948, 1954, 1955, 1956 yıllarının ilgili sayılarına ulaşılamadığı için bu yıllara ait verilere çalışmada yer verilememiştir.

1- Lefkoşa’nın Fethinin 377. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1947)

Hür Söz gazetesinin 9 Eylül 1947 tarihli sayısında 9 Eylül’ün anlamı hakkında şu ifadelerle rastlanmaktadır:

“Bugün; 9 Eylül İzmir’in istirdadının 25. Yıldönümü ve 9 Eylül 1570 Kahraman ecdadımızın Lefkoşa’yı Venediklilerden alarak Kıbrıs Ortodoks Kilisesini Venedik zulmünden kurtardığı ve Kıbrıs’a şanlı sancağımızın sulh, sükûn ve adalet getirdiği mutlu günün yıldönümüdür. 377 yıl önce bizim varlığımız için ve bu adada o zamanlar hüküm süren Venedik zulmünün nihayetlenmesi için savaştan kahraman ecdadımızın hatırasını saygı ile anarız.” (Hür Söz, 9 Eylül 1947, s. 1).

Hür Söz gazetesinin 11 Eylül 1947 tarihli sayısında, Akif Bey’in gayretiyle Lefkoşa’nın fethi ve İzmir’in Yunan işgalinden kurtarılması sırasında şehit düşenlerin ruhuna ithaf olunmak üzere 9 Eylül 1947 tarihinde Lefkoşa Ayasofya Camii’nde bir mevlit okutulduğu, Hoca Salih Efendi’nin başladığı mevlide diğer müezzinlerin devam ettiği ve mevlidin sonunda yine Salih Efendi tarafından bir hatm-i şerif ve Türkçe duanın şehitlerin ruhlarına hediye edildiği belirtilmektedir. Duanın bitmesinden sonra okutulan mevlide ön ayak olan Akif Bey, 1570 ve Hicri 978 yılında Lefkoşa’nın

hangi şartlarda fethedildiğini izah etmiştir. Ona göre, bu kutlu günde halkın camiye doldurması ve hatta dışarıya taşması gerekmektedir. Oysaki Lefkoşa'da Türkler sinema, tiyatro ve diğer eğlence yerlerine gösterdiği rağbetin yirmide birini bu millî gün ve geceye göstermemektedir. Oysaki bu lütuf değil atalarına karşı yerine getirmek gereken bir borçtur (Seyirci, 1947, s. 2).

2- Lefkoşa'nın Fethinin 379. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1949)

Hür Söz gazetesinin 8 ve 9 Eylül tarihli sayısında verilen ilanda şu duyuru yer almaktadır.

"379 yıl önce Lefkoşa'nın Türkler tarafından fethi gününe tesadüf eden 9 Eylül Cuma günü Lefkoşa'da Bayraktar Camii¹ şerifinde öğle namazını müteakip şühedanın ruhuna bir mevlit okunacaktır. Öğleden sonra saat 17.00'de Kristal Sinemasında bir miting düzenlenecektir." (Hür Söz, 8 ve 9 Eylül 1949, s. 4).

9 Eylül 1949 tarihli Hür Söz gazetesi Kıbrıs'ın fethi günü olarak anılan bu güne geniş bir yer ayırmıştır. Gazetenin ilk sayfasında *"Bugün İzmir'in istirdadı ve aynı zamanda Lefkoşa'nın fethi günüdür"* manşeti yer almaktadır. Sayfanın ortasında 9 Eylül 1570'de Türk bayrağını Lefkoşa'nın ilk düşen kalesi olan Kostanza'ya çeken isimsiz kahraman Bayraktar'ın² adına inşa edilen caminin bir resmi ile Erdoğan Behçet Mirata'ya ait *"Kıbrıs'ın Türkler Tarafından Zaptı"* adlı bir şiir yer almaktadır. Sol köşede Fevzi Ali Rıza'nın *"9 Eylülün Manası"* ile sağ köşede Ahmed Cemal Gazioğlu'nun (2. sayfada devam ediyor) *"Lefkoşa'nın Zaptı"* başlıklı yazıları yer almaktadır. İkinci sayfada, *"379 yıl önce"* başlıklı yazıda Osmanlılar tarafından Kıbrıs'ın fethi süreci, anlam ve önemi anlatılmaktadır. Üçüncü sayfada Bayraktar Türbesi'nin içini gösteren bir resim ve Osman Türkây'a ait *"Bayraktar'da"* adlı bir şiir bulunmaktadır. (Hür Söz, 9 Eylül 1949, s.1-2) Hür Söz gazetesinin 10 Eylül 1949 tarihli nüshasının ilk sayfasında Erdoğan Behçet Mirata'nın *"Sen Yat Yerinde Rahat -Kahraman BAYRAKTAR'A-"* adlı şiiri yer almaktadır.

Yukarıda duyurusuna yer verilen 9 Eylül'ü anma töreni sabah ve akşam olmak üzere şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Törenin birinci kısmı Bayraktar Camii'nde icra edilmiştir. Camiye kalabalık bir grup halinde gidilmiş ve öğle namazı kılındıktan sonra Mevlid-i Şerif okunduktan sonra yapılan duanın ardından orada hazır bulunan cemaat, Avukat Fadıl N. Korkut tarafından Bayraktar'ın huzurunda iki dakikalık saygı duruşuna davet edilmiştir. Bundan sonra Hoca Salih Efendi tarafından dinî ve millî bir vaaz verilmiş, şehitlere ve özellikle Bayraktar'a vurgu yapılmıştır. Devamında bütün Kıbrıs kulüp ve kurumları adına Bayraktar'ın türbesine *"Kıbrıs Türkleri"* yazısını taşıyan bir çelenk konulmuştur. Tören esnasında T.C. Kıbrıs Konsolosu Fuat Bayramoğlu ile yardımcısı Nafiz Terken Bey de hazır bulunmuş ve türbeye çelenk bırakmıştır.

9 Eylül Töreninin ikinci kısmına saat 17.00'de Kristal Sineması'nda yaklaşık 2000 kişinin katılımıyla devam edilmiştir. Burada yapılan tören şu şekilde icra edilmiştir:

1- Törenin başından sonuna kadar sunum K.T.L.³ Mezunları Birliği Sekreteri Mustafa Sami tarafından idare edilmiştir.

¹ Bayraktar Camii, Kıbrıs'ın fethi sırasında 9 Eylül 1570'de Lefkoşa Kalesinin Kostanza tabyasına ilk bayrağı dikerken şehit düşen bayraktarın hatırasını yaşatmak için yaptırılmıştır (Eyice, 1992, s. 255-256).

² "Bayrak tutan, taşıyan" anlamına gelen bayraktar (bayrakdar), Osmanlı askeri teşkilatında bir bölük veya birliğin bayrağını taşımakla görevli kişidir (Özcan, 1992, s. 255).

³ Kıbrıs Türk Lisesi.

2- Refet Tevfik idaresinde Viktorya ve Lise Mezunlarından⁴ oluşan bir grup tarafından okunan İstiklal Marşı ile tören açılışı yapılmıştır.

3- Avukat Fadıl N. Korkut konuşmasında Kıbrıs tarihinin özeti, Lefkoşa'nın zaptı ve şehitlere hürmet edilmesi gerektiğini belirttikten sonra o zamana kadar bilinmeyen şu ayrıntıya yer vermiştir: *"Bayraktar camisine mal vakfeden şahıs, Mora isyanı zamanında Kıbrıs Valisi olan ve Küçük Mehmet adıyla anılan Mehmet Paşa'dır."*

4- Melda Şevki tarafından *"Soyum"* isimli bir şiir okunmuştur.

5- Dr. Fazıl Küçük tarafından İzmir'in kurtarılması ve günün önemi hakkında bir söylev verilmiştir.

6- Refet Tevfik tarafından *"İzmir'e"* adlı şiir okunmuştur.

7- Avukat Fazıl Plömer tarafından Lefkoşa ve İzmir'in kurtarılması anlatılmıştır.

8- Erdoğan Behçet Mirata tarafından *"Sen Yat Yerinde Rahat -Kahraman BAYRAKTAR'A-"* adlı şiir okunmuştur.

9- Osman Örek tarafından günün önemi hakkında kısa fakat özlü bir konuşma yapılmıştır.

10- Mehmet Özkan tarafından *"Mehmetçik"* adlı şiir okunmuştur.

11- Dr. Fazıl Küçük Türklerin Kıbrıs'ı almak için yaptıkları zorlu mücadeleleri belirtmiş ve Rumların ilhak taleplerini bütün Kıbrıs Türklerinin hissiyatına tercüman olarak, şiddetle reddedip protesto etmiştir. Fazıl Küçük sözlerine *"Yaşasın Kıbrıs Türkü"*, *"Yaşasın Büyük Anavatan"* diye son vermiş ve bu suretle tören sona ermiştir (Hür Söz, "9 Eylül parlak bir törenle kutlandı", 10 Eylül 1949, s. 1).

Bayraktar Camii'nde yapılan anma töreninden sonra Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye ve Türkiye Genelkurmay Başkanına ve İzmir Valisi'ne Kıbrıs Türk Kurumları tarafından ayrı ayrı olmak üzere şu telgraf çekilmiştir: *"İzmir'in kurutuluş bayramını Kıbrıs Türkleri candan kutlar. Türk Kurumları adına Dr. Fazıl Küçük."* (Hür Söz, "9 Eylül Dolayısıyla çekilen telgraflar", 10 Eylül 1949, s. 1).

3- Lefkoşa'nın Fethinin 380. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1950)

9 Eylül 1950 tarihli *Hür Söz* gazetesinin ilk sayfasında, ortada Kıbrıs'ın meçhul asker abidesi olarak kabul edilen Bayraktar Camii ve altında Osman Türkay'a ait *"Bayraktar'da şiiri resmi yer almaktadır. Sağ tarafta da Erdoğan B. Mirata'nın 'Vermem Asla!.. -Kıbrıs'ı almak isteyen gafillere-'* şiiri bulunmaktadır. Sol tarafta da *"On Altıncı ve Yirminci Asrın Dilâverleri..."* başlıklı bir yazı yer almaktadır. Aynı sayfada 9 Eylül tören programı hakkında şu bilgilere rastlanılmaktadır:

"Lefkoşa'nın Türkler tarafından fethinin yıldönümü olması hasebiyle öğleden sonra saat 3.30'da Bayraktarda bir anma töreni yapılacaktır. Burada, şiirler okunacak ve nutuklar irat edilecek ve Bayraktarın ruhuna mevlit kıraat edilecektir.

Saat 4.30'da Halk sinemasında da parlak bir merasim yapılacak ve günün önemini belirten söylevler verilecektir. Halk sinemasında yapılacak olan merasimde Bayan Hasene Ilgaz, Bayan İffet Halim Oruz ve Mehmet Ali Pamir'in birer nutuk irad edecekleri öğrenilmiştir." (Hür Söz, 9 Eylül 1950, s. 1).

⁴ Viktorya lisesi ve Kıbrıs Türk Lisesi.

Üçüncü sayfada, Erdoğan Behçet Mirata'nın "*Kıbrıs'ın Türkler Tarafından Zaptı*" adlı şiiri yer almaktadır.

İstiklâl gazetesinin aynı tarihli sayısında yazarı belirtilmeyen "*İki Yıldönümü*" başlıklı başyazı bulunmaktadır (İstiklâl, 9 Eylül 1950, s. 1).

380. yılında, 9 Eylül'ü anma töreni şu şekilde gerçekleşmiştir: İlk olarak saat 15.50'de Bayraktar Camii'nde Kıbrıs'ın Meçhul Asker Anıtı'na çelenk konulmuş ve iki dakikalık bir saygı duruşundan sonra dinî merasim yapılarak tören sona ermiştir. Törende Hoca Salih Efendi, peygamber ve ashabının, 9 Eylülde Lefkoşa'nın fethinde ilk bayrağı Kostanza tepesine diken kahraman askerin, İstiklâl Savaşı'nda gerek şehit ve gerekse gazilerin Allah'tan affı mağfireti için dua etmiştir (Hür Söz; İstiklâl, 10 Eylül 1950, s.1).

Saat 16.30'da Halk Sineması'ndaki tören İstiklal Marşı ile başlamıştır. İlk sözü Hasene Ilgaz Hanım almış ve İzmir'in kurtuluşu ile Lefkoşa'nın fethi hakkında heyecanlı ve ayrıntılı bir konuşma yapmıştır. Ondan sonra genç şairlerden Erdoğan Behçet Mirata kendi yazdığı "*Vermem Asla!*" şiirini, Kadın gazetesi sahibi İffet Halim Oruz yazmış olduğu "*A Kıbrıs*" şiirini ve İstanbul Tıp Fakültesi öğrencilerinden Gıneli Mehmet Cemal "*Türk Adası*" şiirini okumuştur. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Dış Yayın Müdürü ve Ankara Kıbrıs Türk Kültür Derneği Asbaşkanı Mehmet Ali Pamir günün önemini ve Türk Kültür Derneği'nin Kıbrıs Türklerine yaptıkları ve yapacağı yardımları anlatmıştır. İngiliz Okulu öğrencilerinden Özkan Derviş "*Kıbrıs'ın Türkler tarafından zaptı*" isimli bir şiir okumuştur. Ondan sonra kürsüye Kıbrıs Milli Türk Birliği Genel Sekreteri Fadıl N. Korkut çıkarak İzmir'in kurtuluşu ve Kıbrıs'ın fethi hakkında bilgi vermiştir. Devamında kürsüye gelen Avukat Fazıl Püner, İzmir'in ve Kıbrıs'ın işgalini anlatmıştır. Tören İstiklal Marşı ile sona ermiştir. Törende o sırada Kıbrıs'ta bulunan TBMM Antalya Milletvekili Ahmet Tokuş da hazır bulunmuştur. (Hür Söz, 10 Eylül 1950, s. 1) *Hür Söz* gazetesinin 12 Eylül 1950 tarihli sayısında Altan Yavuz, "*9 Eylül Törende Hissettiklerim*" başlıklı yazısında duygu yüklü ifadelerle yer vermiştir (Yavuz, 1950, s. 2).

4- Lefkoşa'nın Fethinin 381. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1951)

M. Akif tarafından verilen ilanda, Lefkoşa'nın fethi ile İzmir'in kurtuluşu yıldönümü olan 9 Eylül 1951 günü öğleden sonra saat 15.30'da Bayraktar'ın mezarında Bayraktar'ın, Mustafa Kemal Atatürk'ün ve şehitlerin ruhlarına Ornutalı Hafız Mustafa Sıdkı Efendi tarafından mevlit ve Lefkoşa Ayasofya Baş İmamı Mehmet Salih Efendi tarafından da hatm-i şerif okunacağı bildirilmiştir (İstiklâl, "Mevlud", 8 Eylül 1951, s. 3; Halkın Sesi, "Mevlit", 8 Eylül 1951, s. 1).

İstiklâl gazetesinin 9 Eylül 1951 tarihli nüshasının ilk sayfası 9 Eylül'ün önemine ayrılmıştır. "*Kıbrıs Türklüğü Bugün Çifte Bayram Yapıyor*" manşeti, İzmir'in kurutuluşu ve Kıbrıs'ın fethinin anlatıldığı "*9 Eylül İki Büyük Bayram Günüdür*" adlı başyazı, Turgut Avkıran'a ait "*Mutlu Gün*" başlıklı bir yazı ile Mustafa Özker Yasin'e ait "*Bayraktar Denen Adsız*" adlı şiir yer almaktadır (İstiklâl, 9 Eylül 1951, s. 1). Sonraki sayılarda herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

Halkın Sesi gazetesinin 9 Eylül 1951 tarihli nüshasının ilk sayfası 9 Eylül'ün önemine ayrılmıştır. "*Bugün İki Milli Bayram Kutluyoruz*" manşeti, Dr. Fazıl Küçük'ün "*9 Eylül*" başyazısı, Tatlısuer'in "*İki Bayram*" yazısı, Mustafa Kemal Atatürk ve Bayraktar'ın türbesinin resimleri ile 9 Eylül tören programı yer almaktadır. Tören programı şu şekildedir:

1. Sabahleyin saat 10.00'da Bayraktar Türbesi ziyaret edilerek KMTB (Kıbrıs Milli Türk Birliği) tarafından mezara çelenk konacak ve dinî merasim yapılacaktır.

2. Öğleden sonra saat 17.00'de Halk Sineması'nda merasim İstiklâl Marşı ile başlayacak ve KMTB Genel Sekreteri Avukat Fadıl, Kıbrıs'ın fethi üzerinde bir konuşma yapacaktır.

3. Solmaz Refik tarafından “Kıbrıs'ın Yaprağı” ve “Dinle Türküm”,

4. Mustafa Özker Yaşın - Bayraktar.

5. Dr. Fazıl Küçük tarafından bir söylev.

6. Melih İmren - Şiir.

7. Zeybek oyunları.

8. Taner Baybars - Şiir.

9. Mustafa Saffet- Şiir,

10. Mehmet Cemal - Şiir.

11. Özkan Derviş — Şiir.

12. İstiklal Marşı ile kapanış (Halkın Sesi, 9 Eylül 1951, s. 1).

Halkın Sesi gazetesinin 2. sayfasında Yavuz adlı yazarın “Şerdengeçtilerin Kahramanlık Günü” başlıklı 9 Eylül'ün anlamı üzerine bir yazısı, 3. sayfada da Engin Gönül imzalı “9 Eylül” adlı bir şiir yer almaktadır. (Halkın Sesi, 9 Eylül 1951, s. 2-3) Gazetenin 11 Eylül 1951 tarihli nüshasında Lefkoşa'daki 9 Eylül anma töreni hakkında bilgiler yer almaktadır. Buna göre: Sabahleyin saat 10.00'da KMTB'nin hazırladığı çelenkler Bayraktar'ın türbesine konulmuştur. Cami imamı Hafız Çavuş tarafından mezar başında 9 Eylül günü Lefkoşa'nın fethinde şehit düşen kahramanların ruhuna hatm-i şerif bağışlanmış ve dua okunmuştur. Lise müdürü Yavuz Konnolu kısa konuşmasında şehitlerin daha çok hatırlanması ve böyle bir günün öneminin unutulmaması gerektiğini söylemiştir. Öğleden sonra saat 17.00'de Halk Sineması'nda başlayan törene kalabalık bir topluluk katılmış ve törenin yapıldığı sinema baştanbaşa bayraklarla süslenmiştir. İstiklal Marşı ile başlayan törende ilk söz alan KTMB Genel sekreteri Avukat Fadıl Korkut, 9 Eylül'ün iki bayram günü olduğunu ve bu günde Lefkoşa'nın nasıl zapt edildiğini, İzmir'in düşman işgalinden nasıl kurtulduğunu anlatmıştır. Daha sonra tören belirlenen program dâhilinde devam etmiş ve sona ermiştir (Halkın Sesi, 11 Eylül 1951, s. 1).

Lefkoşa'nın Fethinin 382. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1952)

Halkın Sesi gazetesinin 9 Eylül 1952 tarihli nüshasında “9 Eylül” adlı başyazıda 9 Eylül ve Kıbrıs'ın fethinin anlam ve önemi üzerinde durulmuştur. (Halkın Sesi, “9 Eylül”, 9 Eylül 1952, s. 1) İkinci sayfada, “Yavuz” imzalı köşe yazısında İzmir'in kurtuluşu ile Kıbrıs'ın fethi üzerinde durulmuştur (Yavuz, 1952, s. 2).

9 Eylül 1952 tarihinde yapılacak tören için Kıbrıs Türk Kurumları Sekreterliği şu duyuruyu yapmıştır:

“Lefkoşa'nın Türkler tarafından fethi ve güzel İzmir'imizin kurtuluşunun yıl dönümünü kutlamak maksadıyla 9 Eylül Salı öğleden evvel saat 11.00'de Bayraktar Camii Şerifine, şühedanın ruhuna ithaf edilmek üzere Federasyonumuz tarafından mevlidi şerif okutulacaktır. Mevlit Hafız Sabri Efendi tarafından kıraat edilecektir. Aynı gün ö.s. saat 5 ten 7 ye Halk sinemasında yine federasyonumuz tarafından muazzam bir tesit töreni tertip edilecektir. Bütün Türk kardeşlerimiz davet olunur.” (Halkın Sesi, 9 Eylül 1952, s. 1).

İzmir'in kurtuluşu ve Lefkoşa'nın fethi münasebetiyle, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu tarafından düzenlenen 9 Eylül töreni şu şekilde icra edilmişti: Yukardaki ilanda da belirtildiği gibi

saat 11.00'de Bayraktar Camii'nde Hafız Sabri Efendi tarafından okunan mevlid-i şerifi müteakip, Kostanza burcuna ilk ayak basan Türk Bayraktar'ın türbesine Federasyon Başkanı Faiz Kaymak tarafından büyük bir çelenk konmuştur. Öğleden sonra saat 17.00'de Halk Sineması'nda, Viktorya ve Lise Mezunlar Kurumu Korosu tarafından söylenen İstiklal Marşı'nın ardından Federasyon Başkanı Faiz Kaymak günün önemini belirten veciz bir konuşma yapmıştır. Törende Erdoğan Mirata "Vermem Asla" ve Özker Yaşın "Bayraktar" şiirlerini okumuştur. Devamında, Viktorya ve Lise Mezunlar Kurumu Korosu tarafından "Dağ Başını Duman Almış" ve "Adımız Andımız" marşları, Hami Özсарuhan tarafından "Memleketim", Özker Yaşın tarafından "İzmir Kapılarında" ve Özkan Derviş tarafından "Türk Adası" şiirleri okunmuş. Tören İstiklal Marşı ile sona ermiştir (Halkın Sesi, "9 Eylül tes'it edildi", 10 Eylül 1952, s. 1).

5- Lefkoşa'nın Fethinin 383. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1953)

Lefkoşa'nın fethi olan 9 Eylül, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu tarafından Lefkoşa'da kutlanmıştır. Federasyon sabah saat 11.00'de Bayraktar Camii'nde bir mevlid-i şerif okutturmuş ve Bayraktar'ın türbesine bir çelenk koymuştur. Federasyon, öğleden sonra da İstanbul Sineması'nda bir tören tertip etmiştir. Törende birçok hatip günün önemini belirten nutuklar söylemiş ve genç şairler tarafından da Bayraktar üzerine yazılmış şiirler okunmuştur. Aynı gün Gençlik Gücü tarafından da Bayraktar türbesine bir çelenk konulmuştur. Aynı günün gecesi Çetinkaya Türk Spor Birliği'nde de parlak bir tören yapılmıştır (Bozkurt, "9 Eylül Kutlandı" 14 Eylül 1953, s. 4).

6- Lefkoşa'nın Fethinin 387. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1957)

Bozkurt gazetesinin 9 Eylül 1957 tarihli nüshasının ilk sayfasında "9 Eylül Çifte Zafer Günü-müz" manşeti yer almaktadır. Adsız Bayraktar'ın resminin olduğu sayfada Lefkoşa'nın fethi ve İzmir'in kurtuluşu hakkında bir başyazı da yer almaktadır. Aynı sayfada "Kıbrıs Türklerinin An-dı..." başlıklı bir şiir ile Kıbrıs Türktür Partisi Başkanlığının Lefkoşa'nın fethi ve İzmir'in kurtuluşunun yıldönümü olan 9 Eylül 1957 Pazartesi öğleden sonra saat 17.00'de Bayraktar Camii'nde yapılacak törene tüm halkın davet edildiği bir duyuru yer almaktadır. Aynı şekilde Kıbrıs Müftülüğü Kâtipliğinin adsız şehit Bayraktar'ın ruhunu taziz amacıyla kendi camiinde ikindi namazından sonra okutulacak mevlide halkı davet eden bir başka ilan görülmektedir (Bozkurt, 9 Eylül 1957, s. 1).

Lefkoşa'nın Türkler tarafından fethinin 387. yıldönümü 9 Eylül günü saat 17.00'de Bayraktar Camii'nde yapılan bir törenle kutlanmıştır. İkinci namazından sonra Lefkoşa'nın fethi esnasında şehit düşen isimsiz kahraman Bayraktar'ın ruhuna mevlit okunmuş ve daha sonra törene başlanmıştır. İlk sözü alan Kıbrıs Türktür Partisi Genel Sekreteri Avukat Osman Örek, günün önemini belirten bir konuşma yapmıştır. Kıbrıs Türktür Partisi Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük heyecanlı bir konuşma yapmış ve anavatan gazilerinin biri, Bayraktar'ın türbesine, diğeri de Mağusa'da dikilecek Şehitler Abidesine konmak üzere özel olarak hazırlanan torbacıklar içerisinde getirilen Anavatan toprağını, hazır bulunan iki binden fazla Türk'e göstermiş ve bu tezahürata sebep olmuştur. Dr. Küçük daha sonra, hazır bulunanların sükûnetle semtlerine dönmelerini istemiş ve yabancı unsur tarafından gelecek herhangi bir tahrikten kaçınmalarını tavsiye etmiştir⁵. Tören sonunda Kıbrıs Türk Kulüpleri/Kurumları Federasyonu, Dr. Küçük, Mezunlar Birliği Gençlik Gücü ve Sin-

⁵ Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumu arasında yaşanan gerginliğe işaret edilmiştir. 1950'lerin başından başlayarak adadaki Rum toplumun liderleri Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmek için çabalarken, Türk toplumunun liderleri buna engel olmaya çalışıyordu.

de Türkleri tarafından Bayraktarın türbesine özellikle çiçeklerden hazırlanmış çelenk ve buketler bırakılmıştır. Bir saat kadar devam eden tören esnasında silahlı İngiliz askerleri, cipler ve zırhlı otomobiller de Bayraktar Camii etrafında sıkı emniyet tedbirleri almıştır. Akşamleyin yapılan Güneş Spor Kulübündeki törene mahalle halkı ve Kıbrıs Türktür Partisi Başkanı Dr. Küçük katılmıştı. Kulüp Başkanının ardından konuşan Dr. Küçük, Kıbrıs davasına değinmiş ve Türk gençliğine ağırbaşlılık ve sükûnet tavsiye etmiştir (Bozkurt, “9 Eylül Lefkoşa’da Törenle Kutlandı”, 10 Eylül 1957, s. 1-4).

9 Eylül akşamı Baf’ta da şehitler için mevlid-i şerif okunmuştur. Kasaba ve köylerden gelen kalabalık bir kitle camiye doldurmuş, camide söz alan İmam Mustafa Efendi günün anlamını belirten bir konuşma yapmış. (Bozkurt, “Baf’ta Şehitlerimizin Ruhuna Mevlit”, 10 Eylül 1957, s. 1). 9 Eylül Kıbrıs Fethi dolayısıyla Türkiye Milli Talebe Federasyonu, Kıbrıs Türktür Partisi Başkanı Dr. Fazıl Küçük’e gönderdiği mesajda⁶ Kıbrıs Türkünün davasının yanında olduklarını bildirmiştir (Bozkurt, 11 Eylül 1957, s. 1).

7- Lefkoşa’nın Fethinin 388. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1958)

Bozkurt gazetesi 9 Eylül 1958 tarihli nüshasının ilk sayfasında “Bugün Çifte Bayram yapıyoruz” manşetiyle yayınlanmıştır. Adsız Bayraktar’ın resminin olduğu sayfada (bir önceki yıl dönümünde yayınlanan çizimin aynısı) “9 Eylül İzmir Zaferi” ve “9 Eylül 1570 Tarihte Bir Dönüm Noktasıdır” başlıklı yazılara rastlanmaktadır (Bozkurt, 9 Eylül 1958, s. 1). Gazetenin sonraki sayılarında Kıbrıs’ın fethi törenleri hakkında bir bilgi yer almamıştır. 12 Eylül 1958 sayısında Milliyet gazetesinden alınan ve “Ulunay” imzalı “Kıbrıs Fethinin Yıldönümü” adlı bir köşe yazısı bulunmaktadır (Bozkurt, 12 Eylül 1958, s. 3).

8- Lefkoşa’nın Fethinin 389. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1959)

Bozkurt gazetesinin 9 Eylül 1959 tarihli sayısının ilk sayfasında önceki yıllara ait çifte bayram manşeti ve İzmir’in kurtuluşu hakkında yazılara rastlanmamaktadır. Onun yerine “Lefkoşa’nın Fethi Yıldönümünde Bayraktar Türbesi Ziyaret Edilecek” şeklinde kısa bir haber bulunmaktadır. Haberde, 9 Eylül 1959 tarihi Lefkoşa’nın Türkler tarafından fethinin 389. Yıldönümü olması sebebiyle öğlen saat 12.00’de Federasyon (Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu kastediliyor), Milli Birlik ve Gençlik Teşkilâtı temsilcileri Bayraktar Türbesi’ni ziyaret ederek saygı duruşunda bulunacakları ve Bayraktar’ın kabrine çelenk koyacakları bilgisi yer almaktadır. Aynı sayfada, “Bozkurt” imzalı ve “9 Eylül” başlıklı köşe yazısında Kıbrıs’ın fethi ve anlamı hakkında bilgilere yer verilmiştir (Bozkurt, 9 Eylül 1959, s. 1).

9 Eylül Lefkoşa’nın fethi yıldönümü Bayraktar’ın türbesinde yapılan bir törenle kutlanmıştır. Bayraktar Türbesi; başta Dr. Fazıl Küçük, Federasyon Başkanı Rauf Raif Denктаş ve Kıbrıs Türk Gençlik Teşkilâtı, Kadınlar Birliği ve Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti tarafından ziyaret edilmiş ve kabre çelenkler konulmuştur.⁷ Burada, Federasyon Başkanı Rauf Raif Denктаş “Bu toprağa vatan yapmak için çarpışırken ölenlerin” hatırası için bir dakikalık saygı duruşu yapılmasını talep etmiş, saygı duruşunun ardından Müftü Mehmet Dâna Efendi, kısa bir konuşma yaparak, şehitlerin ruhlarını taziz için dua okumuştur. Federasyon Başkanı Denктаş’ın talebi üzerine Bayraktar bahçesi-

⁶ Federasyonun diğer bir beyannamesi için bkz. Bozkurt, 15 Eylül 1957, s.1. 15 Eylül 1957 sayılı nüshanın diğer sayfalarında tarih kısmı 12 Eylül 1957 yazmaktadır.

⁷ Kabre çelenk koyanlara dair fotoğraflar 10 Eylül 1959 tarihli Bozkurt gazetesinin nüshasında yer almaktadır.

nin yeni baştan düzeltilmesine de karar verilmiştir (Bozkurt, "9 Eylül Lefkoşa'nın Ceddimiz Tarafından Fetih Günü Kutlandı", 10 Eylül 1959, s. 1).

9- Lefkoşa'nın Fethinin 390. Yıldönümü Kutlamaları (9 Eylül 1960)

8 Eylül 1960 tarihli *Bozkurt* gazetesinin ilk sayfasında Kıbrıs Türk Gençlik Teşkilatı'nın Kıbrıs'ın Türkler tarafından fethi sırasında şehit düşenleri anmak amacıyla 9 Eylül Cuma günü sabah saat 10.00'da Bayraktar Camii'nde bir tören yapılacağı duyurusu yer almaktadır (Bozkurt, "Bayraktar Camiinde Tören Yapılacak", 8 Eylül 1960, s. 1). 9 Eylül 1960 tarihli nüshasında Kıbrıs Müftülüğü tarafından 9 Eylül günü ikindi namazından sonra Bayraktar Camii'nde adsız şehidin ruhunu taziz için bir mevlid-i şerif okutulacağına dair bir davet duyurusu bulunmaktadır.

Bozkurt gazetesinin 9 Eylül 1960 tarihli nüshası "İki Mutlu Bayramı Bir Arada Kutluyoruz" manşetiyle çıkmıştır. Önceki yıllara ait Adsız Bayraktar'ın bir çizim resmi yer almaktadır. Manşetin altında Kıbrıs'ın fetih süreci (4. sayfada devam etmektedir) anlatılmaktadır. Devamında Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük⁸ ve Türk Bakanların Bayraktar'a giderek çelenk bırakacakları bildirilmektedir. İkinci sayfada Osman Türkay'ın "Lefkoşa'nın Türk Oluşu" başlıklı yazısında fethin anlamı izah edilmektedir (Bozkurt, 9 Eylül 1960, s. 1-4).

Lefkoşa'nın Türkler tarafından fethinin ve İzmir'in kurtuluşunun yıldönümü 9 Eylül sabahı Lefkoşa'da Bayraktar Türbesi'nde yapılan törenlerle kutlanmıştır. Her millî günde olduğu gibi o gün de Lefkoşa'nın Türk kesimi Türk bayraklarıyla süslenmiş ve Lefkoşa'nın fethinin 390. yıldönümünde Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük, beraberinde bakanlar, milletvekilleri ve Cemaat Meclisi üyeleriyle sabah saat 10.00'da Bayraktar Camii'ne gidilerek Bayraktar Türbesi'ne çelenk konulmuştur. Bayraktar'da Gençlik Teşkilatı tarafından düzenlenen törene kalabalık bir halk kitlesi katılmış. Sabahleyin Bayraktar Türbesi'ne çeşitli Türk kuramlarınca da çelenkler konulmuş ve saygı duruşunda bulunulmuştur. Törene katılan halk, Bayraktar'ın türbesini gruplar halinde ziyaret etmiş ve şehitlerin ruhlarına Fatiha okumuştur. Öğleden sonra da yine Bayraktar Camii'nde ikindi namazını müteakip şehitler için müftülük tarafından mevlit okutulmuştur. Haberin altında Dr. F. Küçük ile Türk milletvekillerinden oluşan bir grubun Bayraktar Türbesi'ne çelenk koymadan önce çekilmiş bir fotoğraf yer almaktadır (Bozkurt, "Lefkoşa'nın Fetih Yıldönümü Heyecanla Kutlandı", 10 Eylül 1960, s. 1).

Sonuç

Kıbrıs'taki Türk toplumunun liderleri ile Kıbrıs Türk basını, Lefkoşa'nın fetih günü olan 9 Eylül'ün daima hatırlanması ve düzenlenen etkinliklere kayıtsız kalınmaması için çalıştığı ve gerekli uyarılarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Böylece Kıbrıs Türk toplumuna millî bilinç, dayanışma ve geçmişi unutmama aşılarmaya çalışılmıştır. Ayrıca, ortak bir hafıza oluşturmak ve bu hafızayı gelecek nesillere aktarma çabası da gözlenmektedir. Çünkü İngiliz yönetimindeki Kıbrıs'ta yaşayan ve iki büyük toplumdan biri olan Türklerin benliklerini kaybetmemeleri için bu bir şarttır. Adadaki Türk toplumunun liderleri ile Kıbrıs Türk basını da toplumu millî bilincini diri tutmak için bir anlamda görevini yapmaya çalışmıştır.

⁸ 1959'da Londra ve Zürih antlaşmalarıyla Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasına karar verilmişti. 15/16 Ağustos 1960 günü hayata geçen bu Cumhuriyetin cumhurbaşkanı yardımcılığına Dr. Fazıl Küçük (1906-1984) seçilmişti.

Kaynakça

- Alasya, Fikret H. (1977). *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Ankara. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Alasya, Fikret H. (2022). "Kıbrıs – İngiliz İşgali ve İdaresi", Ankara, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt:25, s.379.
- Bozkurt. 14 Eylül 1953, 9 Eylül 1957, 10 Eylül 1957, 11 Eylül 1957, 9 Eylül 1958, 12 Eylül 1958, 9 Eylül 1959, 10 Eylül 1959, 8 Eylül 1960, 9 Eylül 1960, 10 Eylül 1960.
- Eyice, S. (1992). "Bayraktar Camii", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 5, s.255-256.
- Halkın Sesi. 8 Eylül 1951, 9 Eylül 1951, 11 Eylül 1951, 9 Eylül 1952, 10 Eylül 1952.
- https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200343.pdf (Erişim tarihi: 17.10.2024)
- Hür Söz. 9 Eylül 1947, 8 Eylül 1949, 9 Eylül 1949, 10 Eylül 1949, 9 Eylül 1950, 10 Eylül 1950.
- İstiklâl. 9 Eylül 1950, 10 Eylül 1950, 8 Eylül 1951, 9 Eylül 1951.
- Özcan, A. (1992). "Bayraktar", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 5, s.255.
- Seyirci, (1947). Şehitler İçin Okunan Mevlût Münasebetiyle, *Hür Söz*, 11 Eylül.
- Uzunçarşılı, Hakkı İ.(2011). *Osmanlı Tarihi*, C. 3, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yavuz, A.(1950). 9 Eylül Törende Hissettiklerim, *Hür Söz*, 12 Eylül.
- Yavuz, (1952). Hedefiniz Ankaradır Demişti, *Halkın Sesi*, 9 Eylül.